

Rezultati vzrejne dejavnosti v letu 2019

Peter Podgoršek, Eva Cukjati, Jernej Bubnič in Janez Prešern

Kmetijski institut Slovenije

peter.podgorsek@kis.si, eva.cukjati@kis.si,

jerne.bubnic@kis.si in janez.presern@kis.si

V letu 2019 je za odobritev vzreje zaprosilo 31 vzrejevalcev, nekaj dolgoletnih vzrejevalcev je vzrejo opustilo. Delovna skupina za potrjevanje vzrejališč je vzrejališča obiskala in ocenila mirnost čebel na sa-tju, strnjenost zalege in obarvanost obročkov zadka. Izmed 264 družin je zbrala vzorce čebel, na podlagi katerih je bil izmerjen kubitalni indeks in ugotovlje-na morebitna nose mavost. Potrjenih je bilo 85 mati-čarjev in devet trotarjev 30 vzrejevalcev, ki so prejeli *Zootehniško spričevalo za plemensko kranjsko čebelo* in s tem tudi dovoljenje za vzrejo in prodajo.

V *Izvirno rodovniško knjigo kranjske čebele* je bilo vpisanih 45.710 matic, od tega 84 rodovniških. Izvoženih je bilo 43 % vzrejenih matic, največ na Finsko, v Francijo in v Veliko Bri-tanijo. V tujino je bilo prodanih 2405 matic, skupaj kar v 38 različnih držav.

Preizkušanje potomcev

Progeni test za leto 2019 se je začel že v letu 2018, ko smo v juniju razdelili 670 matic 29 pogodbenim čebelarjem. Čebe-lje matice so bile potomke 63 matičarjev. Sprejetih je bilo 591 matic ali 88,2 %. Čebelarji so v letu 2019 družinam z ocenami od 1 do 4 (štiri je najboljša ocena) ocenili mirnost in rojivost. Donos medu so izmerili v kilogramih. Vsak čebelar anoni-mno testira matice treh do petih vzrejevalcev, v testiranju pa sodeluje tudi KIS s 30 družinami v Seničnem, kjer so bile v testu matice petih vzrejevalcev s po šestimi maticami.

Na podlagi zbranih rezultatov je bil za vsakega matičar-ja izračunan selekcijski indeks (Poklukar, 1999), ki na isto mero uvede vse tri ocenjevale lastnosti (mirnost, rojivost in donos medu). Izračunan je po formuli $0,42 \times \text{donos medu (v kg)} + 1,94 \times \text{točke ocene rojivosti} + 0,80 \times \text{točke ocene mirnosti}$. V Preglednici 1 so navedene povprečne vrednosti selekcijskega indeksa matic za posamezne vzrejevalce, za ka-tere smo zbrali ocene vsaj petih popolno testiranih družin. Povprečni donos medu v letu 2019 je bil ponovno nizek, in sicer skromnih 15,8 kg na panj. Povprečna ocena rojivosti je bila 2,91 in mirnosti 2,86 točke (od štirih). V Preglednici 2 so navedene rodovniške številke desetih najboljših matičarjev glede na povprečno oceno rojivosti.

Preglednica 1: Prvih deset vzrejevalcev po povprečnem selekcijskem indeksu (Si) progno testiranih matic v letu 2019

Št.	Vzrejevalec	Si	n
1	Jožef Potisek	15,3520	6
2	Nejc Juvan	15,0597	10
3	Irma Petelin	14,8541	11
4	Miha Novak	14,8355	10
5	Venčeslav Lešek	14,7307	12
6	Matevž Tomažič	14,6745	15
7	Matija Koštomaj	14,6740	23
8	Jože Herbjaj	14,6712	9
9	Jožef Tratnjek	14,6698	13
10	Čebelarstvo Pislak – Robert Bali	14,6693	23

Preglednica 2: Najmanj rojivi matičarji, testirani na potomstvu v letu 2019

Št.	Vzrejevalec	Matičar	Odstopanje od povprečja (točk)	n
1	Julij Pokorni	45982-2017	+0,814	7
2	Jože Vidovič	R521	+0,694	6
3	Miha Novak	R514	+0,594	7
4	Ladislav Vozelj	6580-2015	+0,524	7
5	Čebelarstvo Pislak – Robert Bali	R486	+0,484	8
6	Janko Bukovšek	R490	+0,404	9
7	Matija Koštomaj	44320-2016	+0,354	9
8	Matija Koštomaj	44319-2016	+0,324	9
9	Jože Vidovič	R520	+0,294	9
10	Milena Kavaš	46530-2016	+0,284	7

Preglednica 3: Najbolj mirni matičarji, testirani pri potomstvu v letu 2019

Št.	Vzrejevalec	Matičar	Odstopanje od povprečja (točk)	n
1	Mitja Nakrst	19650-2017	+0,96	8
2	Miha Novak	R514	+0,56	7
3	Darko Grm	R496	+0,54	7
4	Jože Andrejč	15812-2016	+0,22	6
5	Janez Dremelj	R493	+0,18	7
6	Janko Bukovšek	28585-2017	+0,17	9
7	Milena Kavaš	45868-2016	+0,16	6
8	Bojan Donko	48580-2016	+0,16	8
9	Janez Dremelj	2972-2016	+0,12	5
10	Ladislav Vozelj	6580-2015	+0,09	7

V **Preglednici 3** so navedene rodovniške številke matic, ki so v testu pri potomstvu dosegle najboljše povprečne ocene mirnosti. V **Preglednici 4** so prikazane rodovniške številke matic, ki so v testu pri potomstvu dosegle najboljši izmerjeni povprečni donos medu.

Za preverjanje pasemske čistosti so čebelarji za vsako družino ocenili obarvanost čebel delavk na lestvici od 1 do 4. Ocenjenih je bilo 431 čebeljih družin. Povprečna ocena obarvanosti je 3,51 točke od štirih možnih. Družin brez obarvanih čebel je bilo 59,0 %. 23,7 % je dobilo oceno 3, 4,6 % čebeljih družin pa je bilo ocenjenih z 2. Družin, ki so imele več kot 2 % čebel z obarvanimi zadki (ocena 1), je bilo osem ali 1,4 %. Zaradi prašenja matic v naravnem okolju je zato zelo pomembno, da čebelarji, ki čebelarijo v bližini vzrejalšč, redno spremljajo svoje družine in menjajo matice z obarvanimi družinami.

Vir: Poklukar, J. (1999): Izboljšanje odbire čebel na proizvodne lastnosti z uporabo selekcijskega indeksa. Zbornik Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani, Kmetijstvo, Zootehnika, letnik 74, št. 1, str. 47–55.

Preglednica 4: Razvrstitev matičarjev po povprečnem donosu medu; test pri potomstvu 2019

Št.	Vzrejevalec	Matičar	Odstopanje od povprečja (kg)	n
1	Henrnik Zaletelj	52929-2016	+5,07	9
2	Venčeslav Lešek	R510	+3,36	7
3	Peter Kolar	R470	+3,34	15
4	Štefan Bukovšek	30845-2015	+3,30	7
5	Matija Koštomaj	44320-2016	+3,19	9
6	Matija Koštomaj	44319-2016	+3,10	9
7	Janko Bukovšek	R490	+2,99	9
8	Milena Kavaš	46530-2016	+2,88	7
9	Julij Pokorni	45981-2017	+2,79	7
10	Bojan Donko	34589-2015	+2,42	10

Sodelujte pri iskanju azijskega in orientalskega sršena

dr. Maarten de Groot,¹ Simon Zidar,¹ dr. Danilo Bevk,²
dr. Metka Pislak Ocepek³ in Mojca Pibernik²

¹ Gozdarski inštitut Slovenije

² Nacionalni inštitut za biologijo

³ Veterinarska fakulteta Univerze v Ljubljani, Nacionalni veterinarski inštitut
maarten.degroot@gozdis.si

V zadnjih letih v naravi vse pogostejše opažamo tujerodne vrste. Nekatere izmed njih močno vplivajo na okolje, na zdravje ljudi ali povzročajo celo ekonomsko škodo. Ena izmed takšnih je tudi azijski sršen (*Vespa velutina*), ki je v Evropi invazivna tujerodna vrsta. Azijski sršen je agresiven plenilec medonosne čebele, zato ima potencialno velik vpliv na čebelarstvo. Zaradi plenjenja pa ni zanemarljiv niti njegov negativni vpliv na domorodno pestrost drugih oprasovalcev in žuželk. Lani pa je bil v Sloveniji prvič najden tudi orientalski sršen (*Vespa orientalis*).

Grožnja biološki raznolikosti

V Sloveniji že četrto leto poteka **projekt LIFE ARTEMIS**, katerega namen so ozaveščanje, usposabljanje in ustrezno odzivanje na invazivne tujerodne vrste v gozdu. V projektu je bil oblikovan **opozorilni seznam tujerodnih vrst**, ki za slovenske gozdove predstavljajo še posebej veliko nevarnost. Poleg azijskega sršena je bilo na seznam vključenih 81 vrst gliv (povzročiteljev bolezni rastlin), žuželk, sesalcev in rastlin, ki bi ob namnožitvi in nadaljnjem razširjanju po vnosu lahko prinesle nepovrnjive posledice gozdu in naravi (Kus Veenvliet in sod. 2019). Mnogih od teh vrst v Sloveniji še nismo zabeležili, poznamo pa škodo, ki jo že povzročajo zunaj njihove naravne razširjenosti v drugih državah s podobnimi podnebnimi razmerami.

Kako prepoznamo azijskega in orientalskega sršena

Azijski sršen (*Vespa velutina*) je edini sršen, ki ima popolnoma črno oprsje. Na črnem zadku ima eno samo široko oranžno progo na četrtem zadkovem obročku in tanko rumeno progo na prvem obročku. Črna glava ima oranžni prednji del. Končni deli nog so rumeni. Velik je 17 do 32 mm in nekoliko manjši od domorodnega evropskega sršena.